Research in Psychological Health

September 2017, Volume 11, issue 2

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]

[DOR: 20.1001.1.20080166.1396.11.2.2.6]

[DOI: 10.29252/rph.11.2.92]

Psychometric properties of internet abusive use questionnaire

Shekoofeh Mottaghi[1]. Sedighe Safaie [2]

1.Department of psychology, Ardakan University, Ardakan, Iran. sh.mottaghi89@yahoo.com
2 Ph.D. student in psychology, Bu-Ali Sina University, Hamadan, Iran.

Please cite to: Mottaghi, SH., Safaie, S. (2017). Psychometric properties of internet abusive use questionnaire. *Research in psychological Health*, 11 (2), 92-102. [Persian]

Highlights

- Persian version of internet abusive use questionnaire (IAUQ) has optimal psychometric properties and could be used for clinical research and practice.
- The dual-factor structure corresponds to the proposed factors in original questionnaire.

Abstract

This study was conducted to investigate the psychometric properties of Persian language version of internet abusive use questionnaire (IAUQ). Translation-back translation was used to prepare the Persian version of the IAUQ. The target population of the study included all students in public universities in Yazd Province, Iran. Using convenience sampling, a total of 318 correctly completed questionnaires of IAUQ, Young's questionnaire for internet addiction and demographic properties were collected. Collected data were analyzed by synchronous reliability, internal consistency, explanatory factor analysis, confirmatory factor analysis (CFA), and Cronbach's alpha. Findings extracted two factors for the questionnaire. Also, Cronbach's alpha coefficient and convergent reliability were 0/91 and 0/82, respectively. After content validation, confirmatory factor analysis was used to investigate construct validity of IAUQ. Finding showed The dual-factor structure corresponds to the proposed factors in original questionnaire. Results showed that the IAUQ for Iranian society have optimal psychometric properties and could be used in Iranian sample

Keyword: Internet addiction, Internet abusive use, Validity, Reliability

بررسی شاخص های روانسنجی پرسشنامه استفاده آسیب زا از اینترنت

شکوفه متقی[۱]، صدیقه صفائی[۲]

تاریخ دریافت: ۱۳۹۵/۷/۲۲ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۶ /۶/۱۸

یافته های اصلی

- پرسشنامه استفاده آسیب زا از اینترنت دارای شاخص های روانسنجی مناسبی است و از آن می توان در پژوهش‌ها و موقعیت های بالینی استفاده کرد
- ساختار دو عاملی نسخه اصلی پرسشنامه در این مطالعه تایید شد

چکیده:

پژوهش حاضر با هدف بررسی ویژگی‌های روان‌سنجی پرسش‌نامه استفاده آسیب زا از اینترنت انجام گرفته است. بدین منظور، فرآیند ترجمه و ترجمه معکوس برای تهیه نسخه فارسی این پرسشنامه انجام شد. جمعیت مورد نظر پژوهش شامل کلیه دانشجویان دانشگاه‌های دولتی استان یزد بودند که به روش نمونه‌گیری در دسترس ۳۱۸ نفر پرسشنامه‌های استفاده آسیب‌زا از اینترنت، پرسش‌نامه اعتیاد به اینترنت یانگ و ویژگی‌های جمعیت شناختی را تکمیل کردند. داده‌ها توسط روش‌های تحلیل عاملی، روایی همزمان، همسانی درونی، آلفای کرونباخ و تحلیل عامل تاییدی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. یافته‌های بدست آمده دو عامل برای پرسش‌نامه استخراج کرد. همچنین آلفای کرونباخ کل برابر با ۰/۹۱ و روایی همگرا برابر با ۰/۸۲ بود. پس از بررسی روایی محتوا، جهت بررسی روایی سازه از تحلیل عاملی تأییدی بهره برده شد. یافته ها نشان داد ساختار دو عاملی بدست آمده با مدل اصلی پیشنهاد داده شده پرسشنامه همخوانی دارد. نتایج نشان داد که پرسش نامه استفاده آسیب زا از اینترنت در جامعه ایرانی، دارای ویژگی هیا روان سنجی مطلوبی است و می تواند در پژوهش ها بر روی نمونه ایرانی مورد استفاده قرار بگیرد.

واژه‌های کلیدی: اعتیاد به اینترنت، استفاده آسیب‌زا از اینترنت، روایی، پایایی

[۱] (نویسنده مسئول). گروه روان‌شناسی، دانشگاه اردکان، یزد، ایران

[۲] . دانشجوی دکتری روان‌شناسی، دانشگاه بوعلی سینا، همدان، ایران

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]

[DOR: 20.1001.1.20080166.1396.11.2.2.6]

[DOI: 10.29252/rph.11.2.92]

مقدمه

امروزه اینترنت به عنوان یکی از قدرتمندترین رسانه‌های ارتباط جهانی، حاوی انواع گوناگون برنامه‌ها و محصولات فرهنگی است و نقش مهمی در ارتباطات فرهنگیِ فرامرزی ایفا می‌کند. در سال‌های اخیر جامعهٔ ایران با اتصال به شبکه‌های اینترنتی، مرزهای خود را به روی جوامع و فرهنگ‌های دیگر گشوده است و جزو یکی از پرمصرف‌ترین جوامعی است که از برنامه‌ها و خدمات اینترنتی استفاده می‌کنند.

در ایران به دلیل کمرنگ بودن کمتر بودن کاربردهای کارکردهای اقتصادی و تجاری، اینترنت بیش‌تر فضایی با محتوی فرهنگی، اجتماعی و سیاسی است. بر پایه گزارش وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات آمار کاربران اینترنت در ایران، تنها در چند سال اخیر، بیست‌وپنج برابر شده است (کیانی، فلاحی خشکناب، دالوندی، حسینی و نوروزی، ۱۳۹۲). کاربران ایرانی خصوصاً جوانان به دلیل موانع و محدودیت‌های موجود در زندگی خود و در راستای فرار از فشارهای الزام‌آور (هنجارهای اجتماعی موجود) و گسترش تعاملات اجتماعی با کسانی که در دنیای واقعی امکان برقراری کنش متقابل با آنان بسیار سخت یا پرهزینه (چه ازلحاظ اجتماعی، سیاسی و یا حتی اقتصادی) است، و برای رسیدن به تجربه‌های جدید و فرصت‌های بیشتر به فضای مجازی روی آورده و زیستن در این فضا را به‌طور نیمه‌فعال و فعال تجربه می‌کنند. همچنین آن‌ها به دنبال جبران فقدان جامعهٔ مدنی گسترده، حوزهٔ عمومی مستقل از دولت و کم‌رنگ بودن گسترهٔ مشارکت اجتماعی در دنیای واقعی و برای دست‌یابی و تأمین نیازهای مغفول ماندهٔ خود در دنیای واقعی، به فضای مجازی روی می‌آورند (آسمی، ۲۰۰۵). این تجارب بسته به میزان عمق و وسعتشان موجب تغییراتی در ابعاد مختلف هویت جوانان ایرانی و متزلزل شدن جدی فراروایت‌های موجود در اذهان آنان شده است و دستیابی به هویت مدرن را برایشان فراهم می‌آورد و در برخی موارد نیز با ادامهٔ زیستن و تعامل در این فضا، سبک زندگی آنان را نیز به‌طور ملموس تغییر داده است (قاسم‌زاده، شهرآرای و مرادی، ۲۰۰۸).

کاربردهای فراوان اینترنت و جذابیت‌های آن سبب شده در سال‌های اخیر پدیده‌ای با عنوان «اعتیاد به اینترنت»[1]ظهور یابد (کریستاکیس[2]، ۲۰۱۰). کولی (۲۰۰۳) اظهار می‌دارد که عادات گوناگون هنگامی به شکل اعتیاد درمی‌آیند که بر روی اجزای گوناگون زندگی اثر سوء بگذارند. اعتیاد به اینترنت به‌واسطهٔ نادیده گرفتن مسئولیت‌های اقتصادی، اجتماعی و جسمانی باعث آسیب رسیدن به فرد می‌شود. معتادان به اینترنت به‌طور مکرر، خواب خود را فدای برقراری ارتباط می‌کنند و خوردن و ورزش را فراموش می‌کنند. گزارش‌های موجود مبنی بر مرگ در حین استفاده از اینترنت براثر حملهٔ قلبی، می‌تواند به دلیل اختلال‌های فیزیکی مانند خواب، کم‌تحرکی و خودکشی در اثر استرس وارده در حین استفاده از اینترنت باشد. متأسفانه استفاده آسیب‌زا از این ابزار، باعث نادیده گرفتن روابط خانوادگی، ازهم‌گسیختگی روابط اجتماعی، افت تحصیلی، مشکلات شغلی و صرف مخارج بالا می‌گردد که ازنظر اقتصادی می‌تواند مشکلاتی را به بار آورد (به نقل از ویزشفر[3]، ۱۳۸۴).

گریفیث[4](۲۰۰۰) تأیید می‌کند همهٔ کاربرانی که بیش‌ازحد از اینترنت استفاده می‌کنند، لزوماً معتاد نیستند (به عنوان مثال، یک فرد معتاد به قمار که در اینترنت قمار می‌کند، معتاد به اینترنت به حساب نمی‌آید). درواقع افرادی وجود دارند که به نظر می‌رسد خودبه‌خود و مستقیماً به اینترنت معتاد نباشند و در فعالیت‌های وابسته به اینترنت گیرافتاده‌اند. درواقع برای حامیان آن اعتیاد اینترنتی یک اصطلاح گسترده است که رفتارهای مختلف را ادغام می‌کند.

بلاک (۲۰۰۸) معتقد است که این پدیده در حیطه اختلالات وسواسی-جبری قرار دارد. بِرد و ولف[5](۲۰۰۱) طبق پژوهش‌های یانگ (۱۹۹۶)، از معیارهای DSM-IV برای وابستگی به مواد الهام گرفته‌اند. شاپیرا و همکاران[6](۲۰۰۳) با الهام از DSM-IV آن را بیشتر در راستای اختلالات کنترل تکانه تعریف می‌کنند. در نبود اتفاق نظر، تعریف ما از سوءاستفاده از اینترنت به شرح زیر است: فردی که بیشتر از آنچه قصد کرده، از اینترنت استفاده کند (در زمان و تعدد)، در کنترل این رفتار ناتوانی نشان دهد، آن را با دیگر فعالیت‌ها و گرایش‌ها تداخل دهد و باعث ناراحتی و آزار عاطفی شود. و به عبارت دیگر چنین استفاده‌ای از برنامه‌های

[1] . Internet addiction

[2] . Christakis
[3] . Vizshefer
[4] . Griffiths
[5] . Beard & Wolf
[6] . Chapira

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]
[DOR: 20.1001.1.20080166.1396.11.2.2.6]
[DOI: 10.29252/rph.11.2.92]

آنلاین، کاربر را در معرض عواقب نامطلوب مختلفی قرار دهد. محمد خانی و ظفر پناهی (۱۳۹۰) دریافتند که بین استفاده آسیب‌زا از اینترنت و هیجان منفی رابطه وجود دارد.

در پیشینهٔ این موضوع، اگر چه ابزارهای اندازه‌گیری زیادی به چشم می‌خورد (گِنیچی[1] پِروگینی[2] پدون[3] و دی کونزا[4] ۲۰۱۱؛ میرکرک[5] ون دِن ایندن[6] ورمالست[7] و گارتسِن[8] ۲۰۰۹؛)، اما هیچیک از آن‌ها به عنوان استاندارد نهایی تأیید نشده‌اند (لاکُنی، راجرز، و شابرول[9] ۲۰۱۴) و اگرچه آزمون اعتیاد به اینترنت یانگ، توجه بین‌المللی را به دست آورده (کسیچی و شاهین، ۲۰۱۰؛ خزعلی و همکاران ، ۲۰۰۸)، کیفیت روان‌سنجی آن هنوز مورد سؤال است (ویدیانتو و مک موران، ۲۰۰۴). (پژوهش‌های مختلفی از جمله پژوهش‌های انجام گرفته روی نمونه‌های ایرانی، این اعتبار و پایایی این آزمون را تأیید کرده‌اند). برای سنجش اختلال اعتیاد اینترنتی، چندین پرسشنامه از جمله پرسش‌نامهٔ آسیب‌شناسی استفاده از اینترنت اصول، مقیاس عمومیِ معضلات استفاده از اینترنت، مقیاس تشخیصی اختلال اعتیاد به اینترنت نشانگان بالینی وابستگی ، تدوین معضلات مربوط به اینترنت و مقیاس شناختی اینترنت، (منابع هر یک از پرسشنامه‌ها اضافه شود) ایجاد شده‌اند که هرکدام با توجه به تعریف اعتیاد اینترنتی به نحوی (با معیارهای مختلفی) این اختلال را می‌سنجند و ملاک‌های تشخیصی (مشابه با ضوابط تشخیصی) اختلال کنترل تکانه یا اعتیاد به مواد مخدر و الکل است(علوی، اسلامی، مرآتی، نجفی،جنتی و رضا پور؛ ۱۳۸۹).

دسترسی نوجوانان و جوانان به اینترنت در حال افزایش است و آن‌ها نسبت به افراد گروه‌های سنی دیگر در معرض خطر بیشتری قرار دارند (آیدین و ساری، ۲۰۱۱؛ به نقل از احمد، اخوی و عبدالملکی، ۱۳۹۱). از آنجایی‌که پژوهش در حیطهٔ اعتیاد اینترنتی، بسیار مورد توجه متخصصان علوم رفتاری است، ابزارهایی که بر اساس ملاک‌های تشخیصی DSM ایجاد شده و متناسب بافرهنگ کشور ما باشند و بتوان بر پایهٔ آن‌ها غربالگری کرد، بسیار محدودند. پرسش‌نامهٔ استفاده آسیب‌زا از اینترنت، ضمن جدید بودن، دارای گویه‌های کمتری بوده و بر کاربردهای به‌روز اینترنت تأکید دارد. ازاین‌رو هدف پژوهش حاضر، بررسی (چه ویژگی‌هایی) این پرسش‌نامه در میان کاربران دانشجو است.

روش

الف)جامعه و نمونه

این بررسی به گونهٔ توصیفی - پیمایشی از نوع مقطعی، برای تعیین ویژگی‌های روان‌سنجی پرسش‌نامهٔ استفاده آسیب‌زا از اینترنت در جامعهٔ آماری دانشجویان دانشگاه‌های دولتی استان یزد ۹۶-۹۵ انجام شده است. در این مطالعه از روش نمونه‌گیری دردسترس، استفاده شد. ملاک‌های ورودی عبارت بودند از دانشجو بودن و قرار گرفتن در دامنهٔ سنی ۱۸ تا ۳۰ سال ملاک خروج، سن بیش از ۳۰ سال بود. بر مبنای نظر کامری و لی (۱۹۹۲) که برای تحلیل عاملی، حجم نمونهٔ ۳۰۰ نفر را خوب، حجم نمونهٔ ۵۰۰ نفر را بسیار خوب و حجم نمونهٔ ۱۰۰۰ نفر را عالی دانسته‌اند، بر اساس نظر کامری و لی، حجم نمونهٔ مورد نیاز برای این مطالعه، ۳۰۰ نفر در نظر گرفته شد که با در نظر گرفتن احتمال ریزش، ۲۰ درصد به این میزان افزوده شد و ۳۶۰ نفر مورد آزمون قرار گرفتند. از این تعداد، ۳۱۸ پرسشنامه، شرایط ورود به تحلیل را دارا بودند.

ب) ابزار

۱. *اطلاعات جمعیت‌شناختی*: به منظور بررسی ویژگی‌های سن، جنسیت، رشته و مقطع تحصیلی، وضعیت تأهل و تحصیلات والدین اطلاعات جمع‌آوری شد.

۲. *پرسش‌نامهٔ استفاده آسیب‌زا از اینترنت (IAUQ)*: این پرسش‌نامه توسط کالوو- فرانسس(۲۰۱۶) ساخته شده است و از جدیدترین مقیاس‌های خودگزارشی در این حیطه به شمار می‌رود که دارای ۱۲ گویه است و به روش لیکرت نمره‌گذاری می‌شود. نمرات در مقیاس پنج‌درجه‌ای از کاملاً مخالف(۰) تا کاملاً موافق (۴) قرار دارند. نمرات بالاتر در این پرسش‌نامه نشان‌دهندهٔ استفاده آسیب‌زنندهٔ بیشتر از اینترنت است. آلفای کرونباخ به‌دست‌آمده در پژوهش کالوو- فرانسس (۲۰۱۶) برای زنان ۰/۹۱ و برای

[1] . Genichi
[2] . Progini
[3] . Pedon
[4] . Dekonz
[5] . Mirkerk ya Mirkrk
[6] . Ven Den Inden
[7] . Vermalst
[8] . Gartsen
[9] . Laconi,, Rodgers & Chabrol

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]
[DOR: 20.1001.1.20080166.1396.11.2.2.6]
[DOI: 10.29252/rph.11.2.92]

مردان۰/۸۹ گزارش‌شده که نشان‌دهندهٔ اعتبار بسیار خوب این آزمون است. همچنین دارای ضریب دونیمه‌سازی ۰/۸۶ برای دو جنس بوده است.

همچنین نتایج بررسی همبستگیِ بین این پرسشنامه با مقیاس‌های کیفیت زندگی و اضطراب و افسردگی گلدبرگ نشان دادند که این پرسشنامه به‌صورت معنی‌داری با این مقیاس‌ها همبستگی دارد ($P<0/001$). نتایج این بررسی نشان می‌دهد که نمرات این پرسشنامه با نمرات اضطراب و افسردگی به‌دست‌آمده، ارتباطات مستقیم دارند، یعنی هرچه نمرات در پرسشنامهٔ استفادهٔ آسیب‌زا از اینترنت بالاتر باشد، نمرات اضطراب و افسردگی نیز بالاتر است. در مقابل یک رابطهٔ معکوس با مقیاس کیفیت زندگی وجود دارد و هرچه امتیاز پرسشنامهٔ استفادهٔ آسیب‌زا از اینترنت بالاتر باشد، در این شاخص‌ها نمرات کمتری را نشان می‌دهد. اگرچه این داده‌ها به معنای دقیق هیچ ارتباطی با مفهوم همگرایی ندارد (جمله نامفهوم است)؛ اما مدرک غیرمستقیمی از اعتبار سازه فراهم می‌کند که قابل توجه است(کالوو-فرانسس، ۲۰۱۶).

۳. *آزمون اعتیاد به اینترنت یانگ(IAT)*: این مقیاس دارای ۲۰ گویه است که از پرسش‌نامه‌های پرکاربرد است. در پژوهش حاضر آلفای کرونباخ به‌دست‌آمده بیش از ۰/۹۰ بوده است ونگ و همکاران نیز در پژوهش خود آلفای کرونباخ ۰/۹۰ برای این آزمون گزارش کرده‌اند. همچنین در پژوهش قاسم‌زاده، شهر ارای و مرادی(۱۳۸۶)، آلفای ۰/۸۸ برای آن به دست آوردند. پاسخ‌دهندگان باید به سؤالات این پرسشنامه در مقیاس شش‌درجه‌ای لیکرت از هیچ‌کدام (۱) تا همیشه (۵) پاسخ دهند. نمرات این آزمون از ۰ تا ۱۰۰ است که نمرهٔ بالاتر، نشان‌دهندهٔ وابستگی بیشتر به اینترنت است. نمرهٔ کمتر از ۲۰ نشان‌دهندهٔ نبود وابستگی، ۲۰-۴۹ نشان‌دهندهٔ کاربر طبیعی و نمرهٔ ۵۰- ۷۹ نشان‌دهندهٔ اعتیاد خفیف و در معرض خطر و نمرهٔ ۸۰-۱۰۰ گویای اعتیاد شدید است (به نقل از قاسم‌زاده، شهر ارای و مرادی، ۱۳۸۶).

ج) **روش اجرا و تحلیل داده‌ها** برای تهیهٔ نسخهٔ فارسی پرسشنامه، ابتدا پرسشنامه توسط نویسندگان مقاله به فارسی ترجمه شد. نسخهٔ ترجمه‌شده توسط سه تن از استادان روان‌شناسی مسلط به زبان انگلیسی، با متن اصلی تطبیق داده شد و مورد بازنگری قرار گرفت. سپس متن نهایی در دو مرحله به‌صورت پایلوت هر بار روی یک گروه ۵۰ نفری اجرا شد. پس از بررسی‌های به‌عمل‌آمده، تعدادی از پرسش‌ها اصلاح شد و درنهایت به‌صورت نسخهٔ موجود روی نمونهٔ هدف اجرا شد.

یافته‌ها

برای بررسی رابطهٔ میان متغیرهای (چولگی و کشیدگی چه ارتباطی با رابطه میان متغیرها دارد؟) پژوهش در آغاز میزان توزیع و کشیدگی فراوانی داده‌ها بررسی‌شده است. میزان چولگی متغیرها کمتر از ۱ بود و در دامنهٔ ۰/۴۵- تا ۰/۱۷ قرار داشت. میانگین سنی شرکت‌کنندگان ۲۱/۹۳ و انحراف استاندارد ۳/۳۲ بود. همچنین بررسی دیگر شاخص‌های جمعیت‌شناختی نشان داد که بیشترین فراوانی تحصیلات والدین در مقطع زیر دیپلم است (۴۰٪ در پدران و ۴۵٪ در مادران) و پس از آن بیشترین فراوانی تحصیلات والدین در مقطع دیپلم بود. در نهایت کمترین فراوانی را والدین با تحصیلات کارشناسی ارشد و بالاتر داشتند. خلاصه‌ای از مقطع تحصیلی ۲۷۴ نفر از دانشجویان برحسب جنسیت در جدول۱ آمده است. ۴۴ نفر مقطع تحصیلی خود را ذکر نکرده بودند

جدول۱- فراوانی جنسیت برحسب مقطع تحصیلی

	کاردانی	کارشناسی	کارشناسی ارشد
مرد	۵	۱۰۵	۱۵
زن	۰	۱۲۳	۲۶

برای بررسی روایی پرسشنامه استفاده آسیب‌زا از اینترنت از چندین روش استفاده شد که عبارت بودند از:

۱- روایی محتوایی آزمون با ارائه به ۶ نفر متخصص (۳روانشناس و ۳روان‌پزشک) مورد تأیید قرار گرفت.

۲- روایی همگرا با بهره بردن از روش همبستگی نمرات به‌دست‌آمده از پرسش‌نامه، با پرسش‌نامهٔ اعتیاد به اینترنت یانگ سنجیده شد. این همبستگی برابر با ۰/۸۲بود ($p<0/001$).به منظور روایی سازه، از روش تحلیل عاملی به شیوه چرخشی پروماکس استفاده شد. ۵۱٪ از واریانس نمراتی را نشان داد که شامل دو عامل کلی

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]
[DOR: 20.1001.1.20080166.1396.11.2.2.6]
[DOI: 10.29252/rph.11.2.92]

تحریک‌پذیری[1] (۱ و ۲ و ۳ و ۷ و ۱۱ و ۱۲ با بار عاملی ۰/۳۷ تا ۰/۸۵) و اختلال کارکردی[2] (۳ و ۴ و ۵ و ۶ و ۷ و ۸ و ۹ و ۱۰ با بار عاملی ۰/۳۹ تا۰/۹۲) است. برای تحلیل عاملی اکتشافی عبارت‌های پرسشنامه، از چرخش واریماکس که از سایر چرخش‌ها پرکاربردتر، و نتایج آن راحت‌تر قابل تفسیر است (تاباچنینک، فیدال و استرلیند[3] (نمودار اسکری) و الگوهای وزن‌های عاملی نیز پنج عامل را پیشنهاد نمود(نمودار۱). پیش از اجرای تحلیل عاملی، به منظور بررسی کفایت حجم نمونه، از آزمون KMO وآزمون کرویت بارتلت شد. سرنی و کیسر نشان دادند که هنگامی که KMO بیشتر از ۰/۶۰ باشد به‌آسانی می‌توان تحلیل عاملی را اجرا کرد(شپیرا و همکاران؛ ۲۰۰۰). هرچه میزان شاخص مذکور بیشتر باشد، کفایت حجم نمونه بیشتر خواهد بود که در پژوهش حاضر ۰/۹۳به دست آمد. که خود نشان‌دهندهٔ کفایت حجم نمونهٔ این پژوهش است. آزمون کرویت بارتلت برابر بام قدر مجذور کای ۱۷۸۷/۱ با درجهٔ آزادی ۶۶ نشان می‌دهد که بین پرسش‌ها در جامعه وجود همبستگی وجود دارد. (P<0/001) و تحلیل عاملی قابل‌اجرا بوده است.

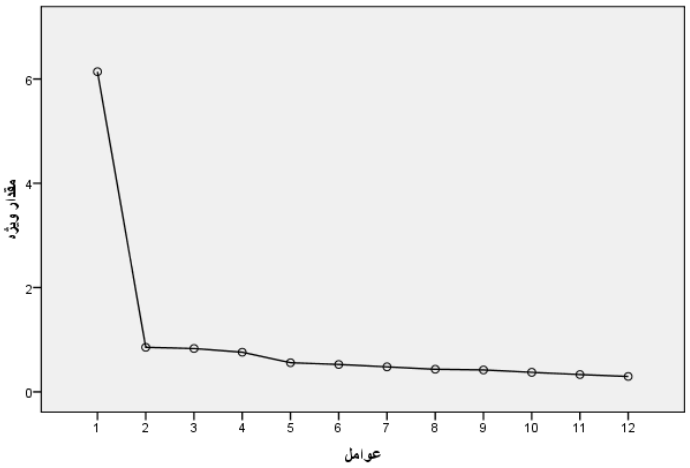

شکل ۱- نمودار ارزش‌های ویژه و الگوی وزن‌های عاملی

[1]. Excitability
[2]. Functional disorder
[3]. Tabachnick , Fidell & Osterlind

جدول ۲- ماتریس عاملی چرخش‌یافته پروماکس پرسش‌نامه

پرسش‌ها	عامل اول	عامل دوم
پرسش ۱		۰/۷۹
پرسش۲		۰/۵۹
پرسش۳	۰/۳۹	
پرسش۴	۰/۵۶	
پرسش۵	۰/۶۵	
پرسش۶	۰/۷۰	
پرسش۷	۰/۴۳	
پرسش۸	۰/۶۲	
پرسش ۹	۰/۷۰	
پرسش۱۰	۰/۹۲	
پرسش ۱۱		۰/۸۵
پرسش ۱۲		۰/۵۶

برای تعیین اعتبار پرسش‌نامه نیز از روش الفای کرونباخ استفاده شد که نتایج آن در جدول۳ آمده است. آلفای کرونباخ کل برابر با ۰/۹۱ برای عامل اول ۰/۹۰ و عامل دوم ۰/۷۰ به دست آمد. همان‌گونه که دیده می‌شود در صورت حذف هریک از پرسش‌ها، ضریب آلفا بین۰/۹۰ و ۰/۹۱ خواهد بود.

جدول۳- ضرایب همبستگی درونی نمرات هر سؤال پرسشنامه

پرسش‌ها	مقدار آلفا در صورت حذف پرسش
پرسش ۱	۰/۹۱
پرسش۲	۰/۹۰
پرسش۳	۰/۹۰
پرسش۴	۰/۹۰
پرسش۵	۰/۹۰
پرسش۶	۰/۹۰
پرسش۷	۰/۹۰
پرسش۸	۰/۹۰
پرسش ۹	۰/۹۰
پرسش۱۰	۰/۹۰
پرسش ۱۱	۰/۹۱
پرسش ۱۲	۰/۹۰

برای تعیین اعتبار درونی پرسش‌نامه از روش دونیمه‌سازی استفاده شد. در این روش با استفاده از نمرات، زوج‌وفرد کردن

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]
[DOR: 20.1001.1.20080166.1396.11.2.2.6]
[DOI: 10.29252/rph.11.2.92]

پرسش‌ها و همچنین محاسبهٔ ضریب همبستگی، ۰/۸۰به دست آمد (P< 0/01). برای تعیین اعتبار بیرونی از روش بازآزمایی استفاده شد. بدین منظور ۵۰ نفر از دانشجویان که به تصادف انتخاب شده بودند، دوباره مورد ارزیابی قرار گرفتند. فاصله میان دو بار اجرای آزمون دو هفته بود و ضریب همبستگی ۰/۸۵ به دست آمد (P< 0/01).

به منظور تأیید ساختار عامل‌های پرسش‌نامهٔ «استفاده آسیب‌زا از اینترنت»، مدل تحلیل عامل تأییدی نیز به کار گرفته شد. در تحلیل عامل تأییدی که هدف پژوهشگر در آن تأیید ساختار عاملی ویژه‌ای است؛ برازش ساختار عامل با ساختار کوواریانسِ متغیرهای اندازه‌گیری شده، مورد آزمون قرار می‌گیرد. در این پژوهش تحلیل عامل تأیید با استفاده از نرم‌افزار لیزرل نسخهٔ ۸/۵/۵ بر روی الگوی دوعاملی پرسش‌نامه انجام شد. الگوی دوعاملی مورد تأیید قرار گرفت و داده‌ها در جدول۴ نشان داده شده است.

جدول۴- شاخص‌های نیکویی برازش مدل دوعاملی پرسش‌نامهٔ استفادهٔ آسیب‌زا از اینترنت

x^2	df	df/x^2	CFI	RFI	RMSEA
۱۵۱/۴۱	۵۳	۲/۸۵	۰/۹۸	۰/۹۶	۰/۰۷

همچنین نمودار الگوی دوعاملی پرسش‌نامهٔ استفاده آسیب‌زا از اینترنت در شکل۲ نشان داده شده است.

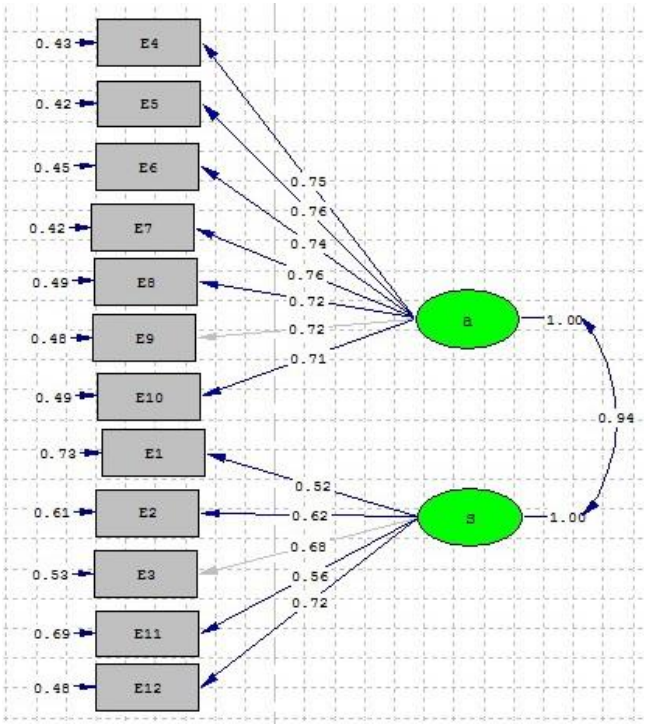

شکل۲- الگوی اندازه‌گیری پرسش‌نامهٔ استفادهٔ آسیب‌زا از اینترنت

برای اینکه در تحلیل عاملیِ اکتشافی، متغیری را به عنوان عامل استخراج‌شده تلقی کنیم، باید هم شاخص ارزش ویژهٔ آن بالاتر از ۱ باشد و هم آن عامل حداقل ۳٪ از واریانس را تبیین کند (تاباچینگ، فیدل، استرلیند، ۲۰۰۱). نتایج به‌دست‌آمده از تحلیل عامل تأیید برحسب بارهای عاملی دو عامل در جدول۵ نشان داده شده است.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]
[DOR: 20.1001.1.20080166.1396.11.2.2.6]
[DOI: 10.29252/rph.11.2.92]

جدول ۵- سؤالات پرسشنامه‌ای استاندار شده همراه با بارعاملی

عبارت‌ها	عامل۱	عامل۲
۱. برای اینکه راضی شوید؛ باید هربار زمان اتصال به اینترنت، طولانی‌تر از بار پیش باشد.		۸/۴۱
۲. بخش مهمی از اوقات فراغت شما(بیرون رفتن، رفتن به سینما، جمع شدن با دوستان و خویشاوندان) با توجه به فعالیت اینترنتی، محدود شده است.		۹/۹۶
۳. فعالیت خانگی، مطالعه یا کار به دلیل فعالیت اینترنتی نادیده گرفته شده است.		-
۴. افراد نزدیک به شما (همسر، خانواده و دوستان)، شما را برای صرف زمان بسیار زیاد آنلاین بودن مؤاخذه می‌کنند	۱۳	
۵. به گونهٔ مکرر زمانی بیشتر از آنچه برای اتصال به اینترنت برنامه‌ریزی کرده بودید، آنلاین هستید.	۱۳/۱۹	
۶. اگر چه گاهی تلاش کرده‌اید، اما نمی‌توانید برای اتصال به اینترنت ،خود را کنترل کنید.	۱۲/۸۱	
۷. ارتباطات شما (همسر، خانواده و دوستان) به دلیل زمان اختصاص داده شده به استفاده از اینترنت یا انواعی از استفاده‌های اینترنتی، ازلحاظ هیجانی آشفته شده است.	۱۳/۱۴	
۸. برای آنلاین بودن از خواب خود می‌زنید.	۱۲/۳۶	
۹. احساس می‌کنید که زندگی‌تان بدون اینترنت، کسالت‌بار و پوچ است.	-	
۱۰.هنگامی که نمی‌توانید به اینترنت متصل شوید، احساس اضطراب، عصبی بودن، افسردگی یا تحریک‌پذیری می‌کنید.	۱۲/۳۱	
۱۱.درباره استفاده از اینترنت احساس گناه را تجربه می‌کنید.		۸/۹۶
۱۲.تشویش، عدم آرامش یا تحریک‌پذیری مشخصی را تجربه می‌کنید که تنها زمانی که آنلاین هستید از میان می‌رود.		۱۱/۳۵

بحث و نتیجه‌گیری

هدف از پژوهش حاضر بررسی ویژگی‌های روان‌سجی پرسش‌نامهٔ استفادهٔ آسیب‌زا از اینترنت بود. این پرسش‌نامه به منظور ارزیابی استفاده نابجا و سوء از اینترنت، طراحی‌شده است که ضمن کوتاه بودن، توانایی سازگاری بافرهنگ‌های گوناگون را دارد (کالوو-فرانسس، ۲۰۱۶). با توجه به نقش پررنگ کاربرد اینترنت در شکل‌گیری یا آسیب زدن به روابط میان‌فردی و به طور کلی در کارکرد و تعاملات روزانه، می‌توان به اهمیت طراحی، ترجمه و به‌کارگیری چنین پرسش‌نامه‌هایی پی‌برد. این پرسش‌نامه دارای ۱۲ گویه است که در مقیاس پنج‌درجه‌ای لیکرت نمره‌گذاری می‌شود.

بررسی اولیه مؤلفه‌ها و سؤالات آزمون استفادهٔ آسیب‌زا از اینترنت را نشان می‌دهد که آزمون مورد نظر از اعتبار مقدماتی بالایی برخوردار است. برای برآورد روایی سازهٔ آزمون مورد نظر، تحلیل عاملی از نوع اکتشافی بر روی ۱۲ مادهٔ این آزمون صورت گرفت. در بررسی اولیه در این آزمون نشان داده شد که پس از چرخش و با در نظر گرفتن نمودار خط شیب‌دار و ارزش ویژهٔ بالاتر از یک، تعداد دو عامل برجسته و مهم پیدا شدند که ۵۱٪ از واریانس کل آزمون را به خود اختصاص می‌دادند. همان‌طور که از جدول شمارهٔ۲ برمی‌آید عامل اول، «اختلال کارکردی» از هشت گویه تشکیل‌شده است که بار عاملی سؤال‌های آن بین ۰/۳۹ تا ۰/۹۲ در نوسان است. این عامل دربرگیرنده گویه‌هایی درباره اختلال کارکردی است.

عامل دوم، «تحریک‌پذیری» از چهار ماده تشکیل شده است که بار عاملی مواد آن از ۰/۵۶ تا ۰/۸۵ در نوسان است. این عامل دربرگیرندهٔ عوامل تحریک‌زا است. هرچند در پرسش‌نامهٔ نسخهٔ اولیه (کالوو-فرانسس، ۲۰۱۶) به ابعادی که این تفاوت را ناشی از گوناگونی فرهنگی معرفی کند، اشاره نشده است (جمله نامفهوم). به این معنی که شباهت و نزدیکی گویه‌های ایجادکنندهٔ عوامل در دو فرهنگ، با توجه به ترجمه‌های متفاوت، متغیر(از نظر شباهت یا ناهمسانی) بوده که نتیجه در تحلیل عوامل دیده شده است. پژوهش حاضر نیز مؤلفهٔ استفادهٔ آسیب‌زا از اینترنت را در قالب دو عامل یافت. مؤلفهٔ اختلال کارکردی و تحریک‌پذیری مشابه مقیاس کالوو- فرانسس (۲۰۱۶) است.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]
[DOR: 20.1001.1.20080166.1396.11.2.2.6]
[DOI: 10.29252/rph.11.2.92]

عامل‌های به‌دست‌آمده از این پرسش‌نامه در پژوهش حاضر بر پایهٔ ساختار تحلیل عامل اکتشافی بوده و همان‌گونه که اشاره شد با توجه به اینکه برای نخستین بار در ایران ترجمه و اجراشده، نمونهٔ مشابهی برای مقایسهٔ تحلیل‌های به‌دست‌آمده در مقالات دیگر یافت نشد. همچنین در پرسش‌نامه‌های مشابه دیگر که بررسی اثرات آسیب‌زای اینترنت یا اعتیاد به آن انجام گرفته، عامل‌های متعددی شناسایی نشده است و عوامل به‌دست‌آمده در این پژوهش، بر اساس داده‌های آماری و همبستگی‌های موجودِ میان مؤلفه‌های پرسش‌نامه است که بر پایهٔ مفاهیم و محتوای مشترک آن‌ها نامگذاری شده است.

همچنین بین اعتیاد به اینترنت در بین کاربران با احساس ضعف و ناتوانی در انجام امور، داشتن رفتار ناهنجار اجتماعی و اجتماع‌گریزی رابطهٔ واضحی مشاهده می‌شود. و بین اعتیاد به اینترنت و انواع شخصیت‌های درون‌گرا و دارای رفتار احساسی نیز ارتباط مشاهده می‌شود (جمله نامفهوم است و بدون ذکر منبع است). افزون بر این جیانگ چانگ[1] چن و یانگ(۲۰۰۸) هم گزارش کردند که هراندازه احساس بیگانگی با خود در کاربران اینترنت بیشتر باشد، این افراد اعتیاد بیشتری به اینترنت پیدا می کنند.

در پژوهشی دیگر میاهارا، اوساکی، ناکایاما، ساکوما، ایکدا[2]و همکاران (۲۰۱۶) نشان دادند که کاربران وابسته به اینترنت اضطراب بیشتری نسبت به غیر کاربران داشتند که می‌تواند با عامل تحریک‌پذیری در پرسشنامهٔ حاضر همخوانی داشته باشد. همچنین این ویژگی در افرادی که کاربرد کمتری از اینترنت داشتند، در سطح پایین‌تری بود. پژوهش‌ها (منبع) نشان داده‌اند یکی از آثار وابستگی به اینترنت این است که افراد وابسته، زمان کمتری را با خانواده خود می‌گذرانند، و زمان بیشتری را در تنهایی با اینترنت می‌گذرانند، از علائم این وابستگی، گوشه‌گیری، اختلال در الگوی خواب، احساس نیاز به تنها بودن و فراموش کردن مسئولیت‌های خانوادگی است، از سوی دیگر، باید به این امر اذعان داشت که همین عامل انزوا باعث تشدید اعتیاد دربین افراد می‌گردد (کورنیاسی[3]، ۲۰۱۷).

اعتبار آزمون با روش آلفای کرونباخ برابر با ۰/۹۱ بود که نشان‌دهندهٔ اعتبار بسیار بالای آن است. (کالوو-فرانسس، ۲۰۱۶) نیز در بررسی خود به آلفای ۰/۹۰ دست یافتند که با نتایج این پژوهش همخوان است. از سوی دیگر نتایج گویای همبستگی بالای پرسش‌نامه استفادهٔ آسیب‌زا از اینترنت با پرسش‌نامهٔ اعتیاد اینترنتی یانگ است. همچنین در پژوهش کالوو- فرانسس (۲۰۱۶) و دیویس، فلت و بسر (۲۰۰۲) گزارش شده که پرسشنامهٔ استفادهٔ آسیب‌زا از اینترنت با کیفیت زندگی روابط معکوس و با اضطراب و افسردگی روابط مستقیم دارد (ابجدء، ۲۰۱۰).[4] (چطور این پژوهش‌ها که در سال‌های قبل از ارائهٔ این آزمون انجام شده، بر روی آن تحقیق کرده‌اند؟)

به‌طورکلی، پرسشنامهٔ استفادهٔ آسیب‌زا از اینترنت، دارای روایی سازه و همگرای بالایی است و جهت تعیین میزان استفادهٔ آسیب‌زا در جمعیت‌های گوناگون بالینی و جمعیت عادی از اعتبار بالایی برخوردار است. اکثر ضرایب همبستگی گزارش شده در این پژوهش همانند ضرایبی است که مؤلفان پرسشنامه در فرهنگ اصلی گزارش کرده‌اند. این یافته‌ها نشانگر ساده و روان بودن عبارات آزمون، چه در زبان انگلیسی و چه در زبان فارسی است و اینکه انطباق نسخهٔ فارسی بافرهنگ ایرانی به صورت مطلوب انجام گرفته است.

در نهایت بر اساس یافته‌های پژوهش حاضر می‌توان گفت نسخهٔ فارسی پرسشنامهٔ استفادهٔ آسیب‌زا از اینترنت از ویژگی‌های سنجشی مناسبی برخوردار است. با این حال در این رابطه دو نکته را باید مورد توجه قرار داد. نخست اینکه پرسشنامهٔ مورد نظر، در جمعیت دانشجویی مورد بررسی قرار گرفته است، ازاین‌رو تعمیم نتایج به‌دست‌آمده به جمعیت‌های دیگر، باید بااحتیاط صورت گیرد. بررسی این ابزار در جمعیت‌های غیردانشجویی یک گام پیشنهادی برای پژوهش‌های بعدی است که می‌تواند در تعمیم‌پذیری یافته‌های مطالعهٔ حاضر به جمعیت غیردانشجویی کمک کند. یکی دیگر از محدودیت‌های این پژوهش عدم بررسی سایر شاخص‌های روایی مانند روایی واگرا و پیش‌بین است که پژوهش‌های آینده می‌توانند این جنبه را پوشش دهند.

با در نظر گرفتن اهدافی که مقیاس استفادهٔ آسیب‌زا از اینترنت دنبال می‌کند، می‌توان گفت این مقیاس می‌تواند به‌صورت

[1] . Jengchung, Chen & Yang
[2] . Mihara, Osaki, Nakayama, Sakuma & Ikeda
[3] . Kurniasih
[4]. Aboujaude

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]
[DOR: 20.1001.1.20080166.1396.11.2.2.6]
[DOI: 10.29252/rph.11.2.92]

فردی یا گروهی در موارد متعددی مانند یک ابزار تشخیصی درزمینهٔ مشاوره و روانشناسی و هم‌چنین برای کاربردهای پژوهشی مورد استفاده قرار گیرد. از محدودیت‌های پژوهش حاضر، می‌توان به استفاده از ابزارهای خودگزارشی (به جای مطالعهٔ رفتار واقعی) مشارکت‌کنندگان که ممکن است آن‌ها را به استفاده از شیوه‌های کسب تأیید اجتماعی ترغیب کند، اشاره کرد. علاوه بر این برای اطمینان از صحت یافته‌های پژوهش حاضر، تکرار اجرای مقیاس استفادهٔ آسیب‌زا از اینترنت در میان دانشجویان و سایر افراد و گروه‌های شغلی با حجم نمونه بالا پیشنهاد می‌شود.

منابع

Aboujaoude, E. (2010). Problematic Internet use: an overview. *World Psychiatric*, 9, 85-90.

Ahmadi, KH., Akhavi, Z. & Abdolmaleki, H. (2012). The role of Personality characters in internet friendships (Chat), *Journal of Research in Psychological Health*, 6, 31-39 [Persian].

Alavi,s., Eslami,M., Maracy,M., Najafi,M., Jannatifard,F. & Rezapour, H. (2010). Psychometric properties of Young internet addiction test, *Journal of Behavioral Sciences*, 4, 183-189.

Asemi, A. (2005). Information searching habits of Internet users: A case study on the Medical Sciences University of Isfahan, Iran. *Webology*, 2(1), 10. Retrieved April 3, 2006 from www. Webology.ir/2005/v2n1/a10.html

Beard, K. W., & Wolf, E. M. (2001). Modification in the proposed diagnostic criteria for Internet addiction. *CyberPsychology & Behavior*, 4, 377-383.

Block, J. J. (2008). Issues for DSM-V: Internet addiction. [Editorial Material]. *American Journal of Psychiatry*, 165(3), 306- 307.

Calvo-frances, F. (2016). Internet Abusive Use Questionnaire: Psychometric properties, *Cumputers in Human Behavior*, 59, 187-194.

Christakis, D. A. (2010). Internet addiction: a 21(st) century epidemic? [Editorial Material]. *BioMed Central Medicine*, 8, 61. http://dx.doi.org/10.1186/1741-7015-8-61.

Comrey, A. L., & Lee, H. B. (1992). A First Course in Factor Analysis. New Jersey: *Lawrence Erlbaum Associates.*

Dargahi, H. & Razavi, S. M. (2007). Internet addiction and effective factors on it in Tehran, *Payesh*, 6(3). 265- 272. [Persian]

Davis, R. A., Flett, G. L., & Besser, A. (2002). Validation of a new scale for measuring problematic Internet use: Implications for pre-employment screening. *Cyber Psychology & Behavior*, 5(4), 331-345.

Ghassemzadeh, L., Shahrary, M. & Moradi, A. (2007). Prevalence of internet addiction in girls and a compersion of addicted and non-addicted girls in loneliness, self-esteem and social skills, *Contemporary psychology*, 2. (1), 32-40

Gnisci, A., Perugini, M., Pedone, R., & Di Conza, A. (2011). Construct validation of theuse, abuse and dependence on the Internet inventory. *Computers in Human Behavior*, 27(1), 240- 247.

Griffiths, M. (2000). Does Internet and computer "Addiction" exists? Some case study evidence. *CyberPsychology & Behavior*, 3, 211-218.

Jengchung V. Chen, Charlie C. Chen, Hsiao. Han Yang, (2008) "An empirical evaluation of key factors contributing to internet abuse in the workplace", *Industrial Management & Data Systems*,. 108 (1).87-106,

Khazaal, Y., Billieux, J., Thorens, G., Khan, R., Louati, Y., Scarlatti, E., et al. (2008). French validation of the Internet addiction test. *Cyberpsychology & Behavior*,11(6), 703-706.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]

[DOR: 20.1001.1.20080166.1396.11.2.2.6]

[DOI: 10.29252/rph.11.2.92]

Kiany, T., Khoshknab, M., Dalvandi, A., Hosaini, M. & Nourozi, K. (2014). Internet addiction and its related factors among nursing students in Tehran University of Medical Sciences in 2013, *Nursing Education*, 2, 62-70.

Kurniasih, N. (2017). Internet addiction, lifestyle or mental disorder? A phenomenological study on social media addiction in Indonesia. The 3rd International Conference on Social and Political Science, 2016.

Kesici, S., & Sahin, I. (2010). Turkish adaptation study of Internet addiction scale. Cyberpsychology, *Behavior and Social Networking*, 13(2), 185-189.

Laconi, S., Rodgers, R. F., & Chabrol, H. (2014). The measurement of Internet addiction: a critical review of existing scales and their psychometric properties. *Computers in Human Behavior*, 41, 190-202.

Mihara. A., Osaki, Y., Nakayama, H., Sakuma, H., Ikeda, M., Itani, O., Kaneita, Y., Kanda, H., Ohida, T. & Higuchi, S. (2016). Internet use and problematic Internet use among adolescents in Japan: A *nationwide representative survey. Addictive* Behaviors Reports, 4, 58-64.

Mohammadkhani, Sh. & Zafarpanahi, M. (2011). *Research in Psychological Health*, 5,34-46.

Shapira N, Goldsmith T, Keckr P, Khosla U, McElroy S. Psychiatric features of individuals with problematic internet use. *Addict Disorders*. 2000; 57:267-270.

Tabachnick, B. G., Fidell, L. S., & Osterlind, S. J. (2001). *Using multivariate statistics* (5th ed.). Boston, MA: Pearson Education

Tabachnick, B. G., Fidell, L. S., & Osterlind, S. (2013). Using *multivariate statistics 6th edition.* person education Inc.

The compulsive Internet use scale (CIUS): some psychometric properties.*CyberPsychology & Behavior*, 12(1), 1-6.

Vizshefer. F. (2005). The Study of rate of internet addiction in usres of Laar cafenets, The Quarterly *Journal of Fundamentals of Mental Health*, 7, 27-33.

Widyanto, L., & McMurran, M. (2004). The psychometric properties of the Internet addiction test. *CyberPsychology & Behavior*, 7(4), 443-450.

World Health Organization. (2010). International statistical classification of diseases and related health problems (10th revision, edition). 3 v. *WHO Library*.

Zarbakhsh Bahri M, Rashedi V, Khademi M (2013). Loneliness and Internet addiction in students. *Journal of Health Promotion Management*, 2(1):8-32. [Persian].

.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]

[DOR: 20.1001.1.20080166.1396.11.2.2.6]

[DOI: 10.29252/rph.11.2.92]